

ДУК “Баранавіцкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма”

Аддзел бібліятэчнага маркетынгу і рэкламы ЦРБ імя Яна Чачота

1941-1945

Беларускія пісьменнікі-франтавікі

Рэкамендацыйны паказальнік літаратуры

Новая Мыш, 2019

ДУК “Баранавіцкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма”
Аддзел бібліятэчнага маркетынгу і рэкламы ЦРБ імя Яна Чачота

Беларускія пісьменнікі-франтавікі

Рэкамендацыйны паказальнік літаратуры

Новая Мыш, 2019

ББК 91.9:84 (4Бел)

Б 43

Беларускія пісьменнікі-франтавікі : рэкамендацыйны паказальнік літаратуры / ДУК “Баранавіцкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма”; Адзел бібліятэчнага маркетынга і рэкламы ЦРБ імя Яна Чачота; склад. Т.М.Вайцешык. – Новая Мыш, 2019. – 16 с.

Рэкамендацыйны паказальнік літаратуры падрыхтаваны да 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і прапануе ўвазе чытачоў біяграфічныя звесткі пра некаторых беларускіх пісьменнікаў, што ваявалі на франтах Вялікай Айчыннай, і анатаваны спіс іх твораў, прысвечаных падзеям вайны.

Выданне адрасавана работнікам бібліятэк, а таксама вучням старэйшых класаў, моладзі, усім аматарам чытання, якія цікавяцца тэмай Вялікай Айчыннай вайны.

2019 год – год 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. З кожным днём усё далей і далей адыходзяць у мінулае падзеі Вялікай Айчыннай вайны. Але цікавасць да гэтай тэмы пастаянна ўзрастае. Сённяшняе пакаленне застаецца аб'якавым да мужнасці і подзвігу савецкіх людзей, якія сталі на абарону сваёй Айчыны ад фашысцкай навалы.

Вялікую ролю ў праўдзівасці апісання падзей ваеннага ліхалецця адыграла слова беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, якія з першых дзён вайны знаходзіліся ў адзіным страю змагароў за свабоду і незалежнасць Радзімы. Рызыкаючы сваім жыццём, яны змагаліся ў дзеючай арміі, партызанскіх атрадах, падпольных арганізацыях. Менавіта яны данеслі да нас гісторыю чалавечых лёсаў і учынкаў людзей, ад якіх часам залежала жыццё. Пісьменнікі-франтавікі праўдзіва апісалі ў сваіх творах атмасферу фронту, партызанскі рух, цяжар паходаў і жыццё ў тыле ворага, моцную салдацкую дружбу, мужнасць і гераізм, здраду і баязлівае дэзерцірства.

Гэтыя кнігі і цяпер працягваюць выходзяць дух патрыятызму і любові да Радзімы, вучаць шанаваць блізкіх і родных, берагчы мір на нашай планеце.

Прапануем вашай увазе рэкамендацыйны паказальнік літаратуры “Беларускія пісьменнікі-франтавікі”, які падрыхтаваны да 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У ім вы знойдзеце біяграфічныя звесткі пра некаторых пісьменнікаў, што ваявалі на франтах Вялікай Айчыннай, і спіс іх твораў, прысвечаных падзеям вайны. Сюды ўвайшлі кнігі, якія знаходзяцца ў дакументным фондзе бібліятэк ДУК “Баранавіцкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма”. Матэрыял размяшчаецца ў алфавітным парадку аўтараў.

Рэкамендацыйны паказальнік адрасаваны работнікам бібліятэк, вучням старэйшых класаў, моладзі, а таксама шырокаму колу чытачоў, якія цікавяцца тэмай Вялікай Айчыннай вайны.

©

Цэнтральная раённая бібліятэка імя Яна Чачота

АЛЕСЬ АДАМОВІЧ

Алесь Адамовіч нарадзіўся 3 верасня 1927 года (пашпартная дата, на самай справе – 3 жніўня 1926 года) ў сям’і служачых. Месца нараджэння – вёска Канюхі Капыльскага раёна Мінскай вобласці. У 1928 годзе бацькі – Міхаіл Іосіфавіч і Ганна Мітрафанаўна, медыкі па прафесіі – пераехалі з Канюхоў у пасёлак Глуша Бабруйскага раёна Магілёўскай вобласці. Тут будучы пісьменнік вучыўся з першага па сёмы клас.

Любіў кнігі, асабліва Пушкіна, шмат разоў перачытваў “Вайну і мір” Льва Талстога, творы Максіма Горкага. Найвялікшым “мужчынскім” аўтарытэтам для школьніка былі бацька і дзядзька, брат маці. Бацька, які працаваў урачом, самааддана адносіўся да сваёй справы, яго паважалі мясцовыя жыхары, сяляне навакольных вёсак. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, бацька пайшоў на фронт, а маці стала актыўнай удзельніцай падполля, створанага ў п. Глуша. Ганна Мітрафанаўна забяспечвала медыкаментамі партызан, выконвала розныя іх заданні. Тады ж, у 1942, да партызанскай барацьбы далучыўся і Алесь Адамовіч, якому споўнілася толькі 15 гадоў.

У пачатку 1943 года ўся сям’я Адамовічаў пайшла ў партызанскі атрад імя Кірава 37-й брыгады імя Пархоменкі Мінскага злучэння. Радавым байцом ваяваў Алесь у партызанскім атрадзе, які дзейнічаў у Бабруйскім і Акцябрскім раёнах. У канцы 1943 года частка атрада злучылася з часцямі Савецкай Арміі.

У самым пачатку 1944 года па камандзіроўцы Цэнтральнага штаба партызанскага руху 17-гадовы юнак паехаў на Алтай, у горад Ленінагорск. Вучыўся ў Ленінагорскім горна-металургічным тэхнікуме і адначасова працаваў. Але яго ўвесь час цягнула дамоў, нясцерпна хацелася даведацца, хто з блізкіх застаўся жывы. Вярнуўшыся ў 1945 на Беларусь, Алесь Адамовіч экстрэнна здаў экзамены за сярэдняю школу і паступіў на філалагічны факультэт БДУ. Стаў камсамольцам. Скончыўшы ў 1950 годзе ўніверсітэт, у 1953 аспірантуру пры ім, два гады працаваў на кафедры беларускай літаратуры БДУ. Абараніў кандыдацкую дысертацыю. З 1954 – навуковы супрацоўнік, з 1976 – загадчык сектара ўзаема сувязяў літаратурнага Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР. Пасля абароны доктарскай дысертацыі (1962) вучыўся на Вышэйшых сцэнарных курсах у Маскве, адначасова выкладаў беларускую літаратуру ў МДУ. З 1987 – дырэктар Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута кінамастацтва Міністэрства культуры СССР (Масква).

Літаратурную дзейнасць пачаў як крытык, літаратуразнавец у 1950. Апублікаваў пятнаццаць манаграфій, шмат літаратуразнаўчых і крытычных артыкулаў. Ён адзін з аўтараў “Гісторыі беларускай савецкай літаратуры”. Часта выступаў з лекцыямі і дакладамі перад насельніцтвам, неаднойчы – за мяжой на міжнародных навуковых з’ездах і канферэнцыях. Яго выступленні прасякнуты антываенным пафасам; гэтым пафасам насычаны і мастацкія, мастацка-дакументальныя творы. Большасць з іх прысвечаны падзеям Вялікай Айчыннай вайны, партызанскай барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Кнігі раскрываюць вытокі мужнасці, няскоранасці савецкіх людзей, іх маральную перавагу над ворагам.

Па сцэнарыю Алеся Адамовіча на кінастудыі “Беларусьфільм” у 1970 г. была знята кінадылогія “Партызаны”. Па матывах кнігі “Я з вогненнай вёскі...” Віктар Дашук зняў дакументальны фільм “Суд памяці”. У 1985 г. кінарэжысёрам Э. Клімавым у сааўтарстве з Адамовічам знята мастацкая кінастужка “Ідзі і глядзі”, у аснову якой пакладзена “Хатынская

аповесць”. Фільм атрымаў першую прэмію на Сусветным кінафестывалі ў Маскве (1985) і ўзнагароджаны залатым прызам, з поспехам дэманструецца на экранах многіх краін свету.

Алесь Адамовіч актыўна ўдзельнічаў і ў грамадскім жыцці. Быў членам Прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, намеснікам старшыні па справах ЮНЕСКА пры Савеце Міністраў СССР, членам рэдкалегіі часопіса “Неман”, членам рэдавета кінастудыі “Беларусьфільм”. У 1982 як член дэлегацыі БССР удзельнічаў у рабоце 37-й сесіі Генеральнай асамблеі Арганізацыі Аб’яднаных Нацый у Нью-Ёрку. У складзе дэлегацыі СП СССР неаднойчы выязджаў за мяжу для творчых сустрэч з замежнымі чытачамі.

Узнагароджаны ордэнамі і медалямі.

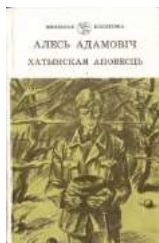
Памёр Вяслей Адамовіч 26 студзеня 1994 года. Пахаваны ў п. Глуша, непадалёк ад магіл бацькі, маці, брата, бабулі.

Творы Алесея Адамовіча

Адамовіч, А. М. Сыновья уходят в бой : роман-диалогия / Алесь Михайлович Адамович ; предисловие М. Тычины. – Москва : Молодая гвардия, 1987. – 588 с. : ил. – (Библиотека юношества).

Наймагутны раман пра вайну, матчыну любоў і любоў да Радзімы, пра самаахвяраванне і пра веру ў перамогу. Кніга распавядае аб гераічным і трагічным лёсе падпольшчыцы, партызанкі, якая ідзе насустрач смяротнай небяспекі разам са сваімі дзецьмі. Яна – і баец, і заўсёды – маці. Маці не толькі сваім сынам, але і ўсім, хто разам з імі, у каго вайна адабрала цяпло і ласку блізкіх. Аўтар перадае не прыдуманую складанасць жыцця і барацьбы на акупаванай беларускай зямлі, дзе гераічнае і будзённае было непаўторна пераплецена.

Адамовіч, А. Хатынская аповесць / Алесь Адамовіч ; [прадмова М. А. Тычины]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1989. – 237 с. : ил. — (Школьная бібліятэка).

Дзеянне “Хатынскай аповесці” адбываецца праз дваццаць пяць гадоў пасля заканчэння Вялікай Айчыннай вайны. Перад поглядам героя твора – былога партызана – паўстаюць карціны жорсткіх, крывапралітных баёў з гітлераўцамі, страшнай трагедыі Хатыні – беларускай вёскі, спаленай акупантамі. У кнізе сабраны аповеды цудам ацалелых жыхароў беларускіх Хатынь, якія сталі ахвярамі фашысцкага генацыду ў Вялікую Айчынную вайну.

Адамовіч, А. Я з вогненнай вёскі... / Алесь Адамовіч, Янка Брыль, Уладзімір Калеснік. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1975. – 448 с. з іл.

Вялікая Айчынная вайна закранула кожны дом, кожную сям’ю. Пісьменнік, імкнучыся замацаваць у народнай памяці трагедыю кожнага чалавека, аб’ездзіў (разам з Я. Брылём і У. Калеснікам) амаль усю Беларусь, запісаў звыш 300 жахлівых маналогаў-успамінаў ад удзельнікаў і ахвяр фашызму. Гэта кніга – дакумент, сведчанні ўцалелых жыхароў з сотняў беларускіх вёсак, спаленых фашыстамі разам з людзьмі.

Адамовіч, А. Каратели: [повесть] / Алесь Адамовіч. - Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2010. - 318, [1] с. - (Победа).

Дзеянне разгортваецца ў 1942-1943 гадах на тэрыторыі акупаванай Беларусі. Карны батальён пад камандаваннем Штурмбанфюрера СС Оскара Дзірлевангера знішчае адну за адной мірныя вёскі. У склад нейкай каманды, акрамя фашысцкіх салдат, увайшлі крымінальнікі, здраднікі, дэзерціры розных нацыянальнасцей і веравызнання. З шакавальнай шчырасцю і псіхалагічнай пераканаўчасцю аўтар прасочвае гісторыю іх ператварэння ў забойцаў і катаў.

ВАСІЛЬ БЫКАЎ

Васіль Уладзіміравіч Быкаў нарадзіўся 19 чэрвеня 1924 года ў вёсцы Бычкі Ушацкага раёна Віцебскай вобласці. Навучаўся на скульптурным аддзяленні Віцебскага мастацкага вучылішча. У 1940 годзе адмянілі стыпендыі, і гэтая акалічнасць вярнула будучага пісьменніка зноў у вёску. Давялося давучацца ў сярэдняй школе, якую ён закончыў напярэдадні вайны. Перад самай вайной Быкаў апынуўся на Украіне. Ён збіраўся паступаць у індустрыяльны інстытут у г. Шостка Сумскай вобласці. Але пачалася вайна. Будучы пісьменнік быў мабілізаваны на абарончыя работы ў інжынерны батальён. Потым былі баі на Паўднёва-Заходнім фронце, пяхотнае вучылішча ў Саратаве. Восенню 1943 г. Быкаву прысвоена званне малодшага лейтэнанта.

Удзельнічаў у баях за Крывы Рог, Александрыю, Знаменку. Ваяваў на Другім і Трэцім Украінскіх франтах, прайшоў па тэрыторыі Румыніі, Балгарыі, Югаславіі, Аўстрыі, двойчы быў паранены. Перамогу ён сустрэў у Аўстрыі. Бацькам Быкава некалькі разоў прыходзілі пахаванкі на сына, але маці заўсёды ведала – жывы Васіль, хутка вернецца дадому.

Упершыню творы Васіля Быкава былі апублікаваныя ў 1947 годзе. Асноўны жанр яго творчасці – франтавыя і партызанскія аповесці, ў якіх паказаны маральны выбар чалавека ў найбольш драматычныя моманты жыцця. Першым творам, дзе пісьменнік звярнуўся да ваеннай тэмы, стала аповесць “Жураўліны крык” (1959). Вядомасць Васілю Быкаву прынесла аповесць “Трэцяя ракета”, напісаная ў 1962 годзе. Затым ён публікуе аповесці “Альпійская балада”, “Мёртвым не баліць”, “Сотнікаў”, “Абеліск”, “Дажыць да світання”, “Пайсці і не вярнуцца”. Гэтыя творы паставілі Васіля Быкава ў адзін шэраг з выдатнымі майстрамі ваеннай прозы XX стагоддзя.

Ваенныя аповесці Васіля Быкава – гэта высокамастацкія творы, з якіх складаецца гераічны эпас пра Вялікую Айчынную вайну. У іх аўтар сцвярджае выпрабаваныя ў поліме барацьбы з фашызмам ідэйныя і маральныя якасці: вернасць адвечным агульначалавечым каштоўнасцям, інтэрнацыяналізм, любоў да роднай зямлі, высокую годнасць чалавека-працаўніка і воіна.

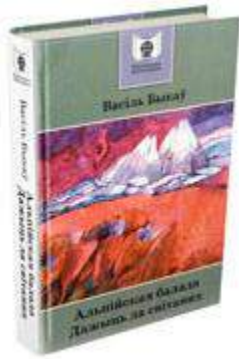
У 1974 годзе Васіль Быкаў быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй СССР (за аповесць “Дажыць да світання”, 1973). У 1980 годзе атрымаў званне Народнага пісьменніка Беларусі, а ў 1986 годзе – быў узнагароджаны Ленінскай прэміяй за аповесць «Знак бяды».

Творы Васіля Быкава

Быкаў, В. У. Збор твораў. У 6 т. / В. У. Быкаў. — Мінск : Мастацкая літаратура, 1992.

Васіль Быкаў ніколі не прыхарошваў ваенную і даваенную рэчаіснасць. Многія творы яго гучалі і гучаць як набат, як папярэджанне пра трагедыі, якія могуць спасцігнуць чалавецтва на зямлі. І ён мае права на такую жорсткую і бязлітасную праўду. Ён яе выпакутаваў на вайне, перажыў сам, калі служыў у пяхоце і артылерыі, калі ратаваўся ад пякельнага агню снарадаў і куль. Таму для яго ружовая і падфарбаваная, падсалоджаная праўда непатрэбная. Ён смела ішоў на абстраэнне з уладамі, якія не заўсёды прымаюць такую праўду, якая так яскрава адлюстравана ў яго творах.

Быкаў, В. У. Альпійская балада. Дажыць да світання : аповесці / В. У. Быкаў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2007. – 333 с. – (Бібліятэка школьніка).

Аповесць Васіля Быкава “Альпійская балада” – аб інтэрнацыянальным брацтве народаў у барацьбе з фашызмам. У цэнтры твора – драматычныя падзеі: пабег з палону савецкага салдата Івана, яго каханне да італьянскай дзяўчыны Джуліі, якая таксама ўцякла з палону. За тры дні, у час якіх разгортваецца дзеянне, героі перажываюць вельмі многа і пакутнага, і шчаслівага.

У аповесці “Дажыць да світання” апісваюцца падзеі восені 1941 года, калі фашысты ўжо стаялі пад Масквой. У 1974 годзе за гэтую аповесць Васіль Быкаў быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй СССР

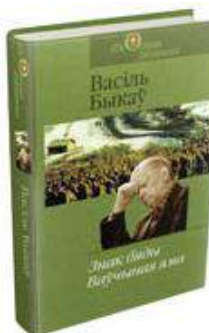
Быкаў, В. У. Пакахай мяне, салдацік : аповесці, апавяданні / В. У. Быкаў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2013. – 572 с.

Дзеянне ў аповесці “Пакахай мяне, салдацік” адбываецца ў апошнія дні Вялікай Айчыннай вайны ў ваколіцах невялікага аўстрыйскага гарадка. Галоўны герой – камандзір узвода лейтэнант Змітрок Барэйка. Ад яго імя і вядзецца апавяданне. Сустрэўшыся з маладзенькай зямлячкай Франяй, лейтэнант закахаўся ў яе. Аднак шчырае і чыстае пачуццё Змітрака трагічна абарвалася з-за забойства Франі. Прасочваючы лёс Змітрака і Франі, аўтар выступае супраць неапраўданай помслівасці, жорсткасці і ахвяр, не выкліканых ваеннай неабходнасцю, гаворыць пра небяспеку і фашызму, і бальшавізму.

Быкаў, В. У. Пайсці і не вярнуцца : аповесці / В. У. Быкаў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1979. – 264 с., [8] л. іл.

Вайна і мараль, вайна і асоба – вось тры кардынальныя праблемы, якія знайшлі ўвасабленне ў аповесці Васіля Быкава. Героі здзяйсняюць не толькі подзвігі на вайне, але і паказваюць найвыдатнейшыя маральныя якасці гуманістаў, людзей нашага грамадства.

Быкаў, В. У. Знак бяды ; Ваучыная яма : аповесці / В. У. Быкаў ; [прадмова М. Тычыны]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2009. – 350 с. – (Школьная бібліятэка).

У аповесці «Знак бяды», за якую ў 1986 г. В. Быкаву была прысуджана Ленінская прэмія, вайна паказана праз успрыняцце яе мірным жыхаром. Аўтар піша пра трагічны лес жыхароў хутара Яхімоўшчына – Сцепаніды і Петрака Багацькаў. У жыцці гэтых людзей адлюстраваліся тры нягоды, якія выпалі на долю беларускага народа, яго барацьба з фашысцкімі акупантамі ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Быкаў, В. У. У тумане : аповесці / В. У. Быкаў ; [мастак Г. П. Сянькоўскі]. — Мінск : Юнацтва, 1995. — 464 с. — (Школьная бібліятэка).

Аповесць прысвечана партызанам. Разведчыкі Бураў і Войцік павінны абяшходзіць чалавека, які быццам служыць фашыстам. Пра гэты цяжкі паход і расказваецца ў творы.

АРКАДЗЬ КУЛЯШОЎ

Аркадзь Куляшоў нарадзіўся 24 студзеня 1914 года ў вёсцы Саматэвічы Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Яго бацькі былі вясковымі настаўнікамі. Бацька, Аляксандр Мікалаевіч, у маладосці некаторы час жыў у Маскве, дзе спяваў у народнай оперы. Спяваць любіла і маці — Кацярына Фамінічна. Іх схільнасць да музыкі перадалася і сыну Аркадзю, што паўплывала на станаўленне яго як паэта.

З 1921 года Аркадзь вучыцца ў Саматэвіцкай сямігодцы. Паэтычны дар абудзіўся ў хлопчыка вельмі рана. Першыя вершы ён напісаў у шасцігадовым узросце на рускай мове. У дванаццаць гадоў на старонках Клімавіцкай акруговай газеты “Наш працаўнік” ён надрукаваў свой першы вершаваны твор. А ў 1928 годзе, калі юнаму паэту было чатырнаццаць гадоў, у часопісе “Полымя” з’явіўся верш “Бывай...”, першы варыянт вядомай песні “Алеся” на музыку І. Лучанка, якая набыла шырокую папулярнасць, дзякуючы выкананню “Песняроў”. Верш быў прысвечаны Алесі Карыткінай, першаму юнацкаму каханню Аркадзя Куляшова.

У 1928 годзе Аркадзь Куляшоў паступіў у Мсціслаўскі педагагічны тэхнікум, дзе ў той час вучыліся таленавітыя паэты-маладнякоўцы Змітрок Астапенка і Юлі Таўбін, якія сталі яго блізкімі сябрамі. “У тых гадах Мсціслаў быў своеасаблівым цэнтрам пачынаючых паэтаў і празаікаў, якія групаваліся вакол студыі “Маладняка” — самай масавай тагачаснай літаратурнай арганізацыі ў Беларусі. Творчая дружба з больш вопытнымі таварышамі станоўча ўплывала на далейшае развіццё маіх паэтычных здольнасцей”, — адзначаў паэт.

У 1930 годзе Аркадзь Куляшоў пераехаў у Мінск, дзе працягваў вучобу на літаратурным факультэце Мінскага педінстытута. І ў гэтым жа годзе выходзіць першы зборнік вершаў маладога паэта “Росквіт зямлі”. Уз’яўшы імклівы старт, паэзія Аркадзя Куляшова набірала разгон: ён выдае новыя паэтычныя кнігі, стварае паэмы.

У 1934 годзе прыняты ў Саюз беларускіх пісьменнікаў. У 1934 годзе працаваў у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», з 1934 да 1936 году — на Беларускім радыё, літкансультантам пры Саюзе беларускіх пісьменнікаў. У 1938 годзе была надрукавана нізка вершаў пад назвай “Юнацкі свет”, у якіх малады паэт, паводле сцвярджэння крытыкі, нарэшце, знайшоў свой уласны голас.

Вайна застала Аркадзя Куляшова ў чарговым адпачынку на радзіме, на Хоцімшчыне. Калі ён вярнуўся ў Мінск, сям’і там не застаў, і 24 чэрвеня 1941 года паэт пакінуў ахоплены пажарам горад. Аркадзя Куляшова накіравалі ў ваенна-палітычнае вучылішча пад Ноўгарадам. З ліпеня 1941 года ён працаваў у армейскай газеце “Знамя Советов”. Вялікай папулярнасцю карысталіся яго вершы і гумарыстычныя творы пра байца Аляксея Пятрова. Пісаў ён іх на рускай мове. Са снежня 1943 года і да вызвалення Беларусі Аркадзь Куляшоў працаваў у Беларускім штабе партызанскага руху.

Пасля вайны прызначаны рэдактарам газеты “Літаратура і мастацтва”, затым начальнікам сцэнарнага аддзела, галоўным рэдактарам кінастудыі «Беларусьфільм».

Аркадзь Куляшоў быў дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР многіх скліканняў, працяглы перыяд з’яўляўся старшынёй Беларускага камітэта абароны міру, удзельнічаў у рабоце XVI сесіі Генеральнай Асамблеі ААН у Нью-Йорку.

Памёр Аркадзь Куляшоў раптоўна 4 лютага 1978 года, знаходзячыся на адпачынку ў Нясвіжы. Пахаваны ў Мінску на Ўсходніх могілках.

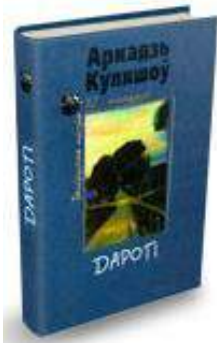
Творы Аркадзя Куляшова

Куляшоў, А. А. Выбраныя творы / Аркадзь Куляшоў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2009. – 208 с. – (Школьная бібліятэка).

Увайшла паэма “Сцяг брыгады”. Яна напісана ў форме дзённіка галоўнага персанажа Алеся Рыбкі. Свой «вандроўны дзённік» Рыбка пачынае з апісання першых дзён вайны, з развітання з родным горадам, хатай, хатнімі рэчамі. У творы «ажываюць», пачынаюць гаварыць цацкі дачкі і сына. З пачаткам вайны Аркадзь Куляшоў прыехаў у Мінск, але сям’і сваёй тут ужо не застаў. Пакінуўшы ахоплены полымем горад, падаўся бежанскімі дарогамі шукаць ваенкамат. Больш года пісьменнік насіў паэму ў сабе, пачаў працаваць над ёю ў верасні 1942 года, а праз месяц «Сцяг брыгады» быў закончаны. Паэма сцвярджае духоўныя каштоўнасці народа – нянавіць да ворагаў, здраднікаў, вальналюбства, высакародства, працавітасць, чалавечую годнасць. Аляксандр Твардоўскі назваў паэму “голосам сэрца, напоўненага болем за родную беларускую зямлю, плачам па ёй і гарачай, светлай верай у яе сілы да барацьбы, у яе вызваленне”.

У гады Вялікай Айчыннай вайны А. Куляшоў стварыў цэлы баладны цыкл пра подзвіг беларускага народа ў гады ліхалецця, у рамках якога вылучаюцца вершы-балады “Млынар”, “Над брацкай магілай”, “Ліст з палону”, “Маці”, “Балада аб чатырох заложніках”, “Балада аб знойдзенай падкове”. Яны грунтуюцца на пэўных выпадках, эпізодах, здарэннях і з’яўляюцца адбіткам суровай біяграфіі ваеннага пакалення. Усе гэты творы ўвайшлі ў зборнік “Дарогі”.

Куляшоў, А. А. Дарогі : вершы, паэмы / Аркадзь Куляшоў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2003. – 318 с. – (Беларуская паэзія XX стагоддзя).

Верш-балада “Над брацкай магілай” (1942 г.). Асноўны змест – пахаванне забітых воінаў-беларусаў каля вёскі Лажыны, што пад Старай Русаю. Перадаючы момант пахавання, аўтар паказвае нясцерпны душэўны боль і незвычайную стрыманасць, уласціваю людзям, моцным духам. Ад імя ўсіх жывых салдаты, абаронцы краіны, клянучца здзейсніць заповітную мару загінуўшых — адпомсціць ворагу, вызваліць радзіму ад чужынцаў. Воіны гатовы ісці на любыя выпрабаванні ў імя вызвалення Айчыны.

У аснове **верша “Ліст з палону” (1942 г.)** ляжыць гісторыя лёсу беларускай дзяўчыны, якую ворагі адарвалі ад роднай зямлі, ад дарагіх ёй людзей і асудзілі на здзекі. Верш напісаны ад імя жанчын-паланянак, якіх вораг вывез у нямецкую няволью. Дзяўчына разумела, якія пакуты яе чакаюць, але яна трымаецца мужна. Свайму любаму яна паведамляе пра сваё жаданне закончыць жыццё самагубствам, але паланянка і гэтага пазбаўлена. Рака Дняпро нагадвае ёй малюнку шчаслівага мінулага са сваім каханым і, адначасова, яны перамяжоўваюцца з жахлівай рэчаіснасцю. Васількі за акном не прарочаць радасці, а нагадваюць герані і пакутлівым лёсе паланянку. У канцы верша гучыць своеасаблівы зварот — наказ воіну адпомсціць за ўсе яе пакуты.

“Балада аб чатырох заложніках” (чэввень 1942 г.) пабудавана на праўдзівым жыццёвым матэрыяле. У цэнтры твора – дзеці-заложнікі камандзіра партызанскага атрада Міня Шмырова. Каб знішчыць партызанскага камандзіра, фашысты ўзялі ў заложнікі яго дзяцей і сястру, а калі ён не з’явіўся – бязлітасна іх расстралялі.

“Маці” (1943 г.). Асноўная ідэя твора – непераможнасць мацярынскага сэрца, душы, яе самаахвярнасць, гатоўнасць у любы момант засланіць сваё дзіця ад бяды і небяспекі.

МІХАСЬ ЛЫНЬКОЎ

Нарадзіўся Міхась Ціханавіч Лынькоў 30 лістапада 1899 г. у вёсцы Зазыбы Віцебскага павета Віцебскай губерні (цяпер – Лёзненскі раён Віцебскай вобласці). Бацькі будучага пісьменніка працавалі на чыгунцы: бацька – рамонтным рабочым, маці – вартаўніцай на пераездзе. Дзяцінства прайшло ў дамах-казармах для чыгуначнікаў і ў будках на перагонах паміж станцыямі. Калі бацька атрымаў пасаду пуцявога абходчыка, сям’я пераехала ў будку № 230, што пад Рагачовам, паблізу вёскі Старое Сяло. Адсюль Міхась пайшоў у школу. На вучобу і пражыццё сродкаў не хапала, таму летам працаваў на падсобных чыгуначных работах, даваў прыватныя ўрокі. Скончыўшы школу, вучыўся ў Рагачоўскай настаўніцкай семінарыі, якую скончыў у 1917 г. за месяц перад лютаўскай рэвалюцыяй. Пасля працаваў настаўнікам у Ліпінецкай земскай школе Буда-Кашалёўскага раёна Гомельскай вобласці. Як чалавек адукаваны і прыхільны да новых палітычных павеваў прымаў актыўны ўдзел ва ўсіх важнейшых падзеях мясцовага грамадскага жыцця.

У 1919-1922 гг. Міхась Лынькоў служыў у Чырвонай Арміі, удзельнічаў у баявых дзеяннях. Пасля дэмабілізацыі працаваў настаўнікам у мястэчку Свэржань Рагачоўскага раёна. У гэты час стаў актыўным селькорам, дасылаючы свае допісы ў бабруйскую акруговую газету «Камуніст», і хутка быў запрошаны туды на пастаянную працу, дзе прайшоў усе ступені: ад сакратара рэдакцыі да адказнага рэдактара. Ён рабіў вялікія намаганні, каб аб’яднаць вакол газеты таленавітую літаратурную моладзь Бабруйшчыны. Вынікам гэтых намаганняў стала стварэнне бабруйскай філіі «Маладняка», якая стала выдаваць літаратурны альманах «Уздым» і штомесячны літаратурны дадатак да газеты «Вясна». З гэтага часу пачынаецца яшчэ больш мэтанакіраваная творчая пісьменніцкая праца Міхася Лынькова.

У 1930 г. Міхась Лынькоў, будучы ўжо шырока вядомым пісьменнікам, пераехаў на сталую працу ў Мінск і быў прызначаны галоўным рэдактарам дзяржаўнага выдавецтва БССР, стаў таксама адным з кіраўнікоў БелАПП (Беларускай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў). Пасля стварэння адзінага Саюза пісьменнікаў (1934) актыўна ўдзельнічаў у яго дзейнасці. З 1933 па 1941 год быў галоўным рэдактарам часопіса «Полымя рэвалюцыі» - да 1932 г. проста «Полымя».

Пераезд у сталіцу рэспублікі і сталіцу нацыянальнага літаратурнага жыцця безумоўна стаўся важнай вехай у жыццёвым і творчым лёсе Міхася Ціханавіча. У 1934 Міхась Лынькоў выбіраўся дэлегатам на першы Усесаюзны з’езд пісьменнікаў. З 1938 г. узначальвае Саюз пісьменнікаў БССР.

Пісьменнік прымаў удзел у паходзе Чырвонай Арміі у Заходнюю Беларусь 17 верасня 1939 г. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны Міхась Лынькоў знаходзіўся ў дзеючай арміі ў якасці работніка друку. Ён рэдагаваў газету «За Савецкую Беларусь», публікаваў фельетоны, нарысы і артыкулы ў іншых франтавых выданнях, а таксама ў газетах «Правда», «Известия», «Савецкая Беларусь», у часопісах «Огонёк» і «Славяне», у многіх альманахах і зборніках ваеннага часу. Пісьменніцкая прафесія аказалася вельмі патрэбнай вайскавай спецыяльнасцю. Пякучым болям жыла ў сэрцы Міхася Ціханавіча трывога за лёс сям’і, якая засталася ў акупаваным Мінску. Хоць некаторыя чуткі спачатку давалі надзею, што жонка і сын жывыя, але надзея не спраўдзілася. Іх расстралялі фашысты.

Дэмабілізаваўшыся і вярнуўшыся ў Мінск, Міхась Лынькоў застаецца Старшынёй Саюза пісьменнікаў і шмат увагі аддае наладжванню элементарных жыццёвых умоў для пісьменнікаў у разбураным Мінску. Адначасова некалькі гадоў працуе дырэктарам Інстытута літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі Навук. У пасляваенныя гады разгортваецца актыўная грамадская дзейнасць пісьменніка. Ён з'яўляецца разам з Якубам Коласам членам камісіі па расследаванню злачынстваў фашысцкіх захопнікаў у Мінску. Удзельнічае ў руху абароны міру. У якасці дыпламата ездзіць у ЗША на паседжанні Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Наведвае іншыя краіны. Узнагароджаны трыма ордэнамі Леніна, трыма ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам Чырвонай Зоркі і медалямі. З 1962 года – народны пісьменнік БССР.

Памёр Міхась Лынькоў 21 верасня 1975 г. Пахаваны ў Мінску на Усходніх могілках.

Творы Міхася Лынькова

Лынькоў, М. Збор твораў : у 8 т. Т.4. Векапомныя дні : раманы ў 4-х кн. кн.1-2/ М. Лынькоў ; рэдкал. : В. В.Барысенка [і інш.]; АН БССР. Ін-т літ. імя Я. Купалы. -Мінск : Навука і тэхніка, 1983. – 671 с., 3 л. іл. : іл.

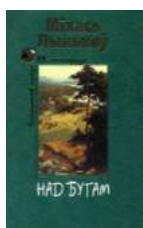
Лынькоў, М. Збор твораў : у 8 т. Т.5. Векапомныя дні : раманы ў 4-х кн. кн.3-4/ М. Лынькоў ; рэдкал. : В. В.Барысенка [і інш.]; АН БССР. Ін-т літ. імя Я. Купалы. -Мінск : Навука і тэхніка, 1983. – 715 с. : іл.

Усенародную партызанскую барацьбу паказана ў рамане-эпапеі «Векапомныя дні» (1948-1958). Гэта самы маштабны ў беларускай літаратуры твор аб партызанскай вайне на тэрыторыі Беларусі. Раман складаецца з чатырох кніг. Любоўна, з душэўнай зацікаўленасцю малюе аўтар сваіх герояў – беларускіх партызан і падпольшчыкаў, удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны. Жыццё ва ўмовах нямецка-фашысцкай акупацыі, жорсткасць, зверствы гестапаўцаў і бясстрашнасць, знаходлівасць, гераізм савецкіх партызан-разведчыкаў – усё гэта знайшло яркае, шматплановае адлюстраванне ў рамане. Вельмі паэтычна і разам з тым праўдзіва малюе пісьменнік лірычныя перажыванні сваіх герояў. Разам узятыя, героі рамана ствараюць калектывны вобраз народа-змагара, які не зламаўся, не стаў на калені перад ворагам.

Лынькоў, М. Выбраныя творы / Міхась Лынькоў ; [укладанне, прадмова і каментар Дзмітрыя Бугаёва]. – Мінск : Беларуская навука, 2013. – 556 с. – (Беларускі кнігазбор. Мастацкая літаратура).

У кнігу ўключана ўсё самае значнае з творчай спадчыны пісьменніка – творы, дзе найбольш ярка праявіўся талент Міхася Лынькова. Асобнае месца займаюць апавяданні, прысвечаныя Вялікай Айчыннай вайне. **Аповяданне «Васількі».** Галоўны герой трынаццацігадовы хлопчык Міколка, помсцячы за смерць маці і хворай сястрычкі, кідае супрацьтанкавую гранату ў аўтобус з эсэсаўцамі і сам гіне ад фашысцкай кулі. **Аповяданне «Салют».** Юнак Алёша за смерць сваёй каханай ператварае ў магілу памяшканне, дзе фашысты наладзілі бал. **Аповяданне «Ірына».** Льнаводка Ірына ўзрывае цягнік з салдатамі і боепрыпасамі і гіне сама, помсцячы за смерць свайго маленькага сына. Міхась Лынькоў паказвае, што героі яго пры выкананні небяспечных заданняў кіраваліся не толькі жаданнем помсціць за асабістае гора, але і пачуццём агульнай адказнасці перад Радзімай, якую топча вораг.

Лынькоў, М. Над Бугам : выбранае / М. Лынькоў. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2002. – 446 с.

У зборнік увайшлі лепшыя творы Міхася Лынькова. **Аповяданне «Астап».** У ім пісьменнік расказвае пра гераічнае змаганне беларускага народа супраць фашысцкай навалы. На барацьбу супраць фашыстаў узнікаюцца ўсе жыхары краіны, для якіх лепш загінуць, чым жыць у няволі. Стары ляснік Астап паўтарае подзвіг Івана Сусаніна.

ІВАН НАВУМЕНКА

Іван Якаўлевіч Навуменка нарадзіўся 16 лютага 1925 г. года ў мястэчку Васілевічы Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці ў сям’і чыгуначніка. Вучыўся ў Васілевіцкай сярэдняй школе, за адзін год 16-гадовы юнак экстрэнам здаў экзамены за два класы.

Іван Якаўлевіч адносіцца да таго пакалення, чыё юнацтва было апалена вайною. У складаных акупацыйных умовах зблізку пабачыў жахі вайны, рана стаў дарослым, рана спазнаў цану дружбы, даверу, шчасця. У студзені 1942 г. ён становіцца ўдзельнікам камсамольскага падпольнага аб’яднання, затым змагаецца ў партызанскім атрадзе. Іван Якаўлевіч прымаў удзел у вызваленні свайго роднага горада Васілевічы. У снежні 1943 г., ён быў прызваны ў Савецкую Армію. Удзельнічаў у баях на Ленінградскім і Першым Украінскім франтах, вызваляў Прыбалтыку.

Дэмабілізаваўся ў снежні 1945 г. Працаваў у васілевіцкай раённай газеце «Сацыялістычная праца», потым карэспандэнтам мазырскай абласной газеты «Бальшавік Палесся», у рэдакцыі рэспубліканскай газеты «Звязда». Быў загадчыкам рэдакцыі часопіса «Маладосць», пасля абароны доктарскай дысертацыі працаваў загадчыкам кафедры беларускай літаратуры ў БДУ, дырэктарам Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, віцэ-прэзідэнтам АН Беларусі, саветнікам Прэзідыума НАН Беларусі.

Першыя апавяданні надрукаваў у 1955 г. у часопісе «Маладосць». Выдаў зборнікі аповесцей і апавяданняў «Сямнацатай вясной» (1957), «Хлопцы-равеснікі» (1958), «Вайна каля Цітавай копанкі» (1959), «Верасы на выжарынах» (1960), «Бульба» (1964), «Таполі юнацтва» (1966), «Тая самая зямля» (1971), «Замець жаўталісця» (1977), «Пераломны ўзрост» (1986), «Водгулле далёкіх вёснаў» (1989), «Гасцініца над Прыпяццю» (1994) і інш. Аўтар раманаў «Сасна пры дарозе» (1962), «Вецер у соснах» (1967), «Сорак трэці» (1974), «Смутац белых начэй» (1979), «Асеннія мелодыі» (1987), трылогіі «Дзяцінства. Падлетак. Юнацтва» (1997). Яму належыць п’еса «Птушкі між маланак» (1982).

Памяць пра ваеннае ліхалецце пісьменнік пранёс праз усё жыццё. Падзеі вайны, гераічная барацьба супраць нямецкіх захопнікаў ляглі ў аснову многіх яго твораў. І адлюстраваны яны на высокім мастацкім узроўні. Зборнікі апавяданняў пісьменніка «Сямнацатай вясной», «Хлопцы-равеснікі», аповесць «Вайна каля Цітавай копанкі» сталі яркай старонкай беларускай літаратуры. Галоўнае пытанне на якое шукае адказ у сваіх творах пісьменнік: а ці можа заставацца чалавек чалавекам у жорсткіх і абсурдных абставінах ваеннага кровапраліцця?

З усяго напісанага самыя сардэчныя, прачулыя старонкі прысвечаны яго аднагодкам, якія вынеслі на сваіх плячах усе выпрабаванні вайны. Пра гэта пакаленне Іван Навуменка казаў: «Маладыя людзі не паспелі пажыць як след, а вымушаны былі заяўляць аб сваёй пазіцыі, спрабаваць не толькі ўцалець у ваеннай калатнечы, але яшчэ і праявіць сябе ў адстойванні ўласных прынцыпаў, рабіць выбар у змаганні з ворагам, у сяброўстве, у любові, у каханні...».

Яго раманы «Смутац белых начэй», «Сасна пры дарозе», «Вецер у соснах», «Сорак трэці» і сёння служаць высокароднай справе выхавання маладога пакалення.

Памёр 17 снежня 2006 года, пахаваны на Кальварыйскіх могілках у Мінску.

Творы Івана Навуменкі

У апавяданні “Семнаццатая вясной” аўтар разглядае праблемы вайны і міру, кахання і сумлення. Письменнік дае адказ на пытанне, ці магчыма асабістае шчасце ў той час, калі паўсюль льецца кроў і гінуць людзі. Яшчэ адна праблема ўзнімаецца аўтарам у гэтым творы — гэта адказнасць чалавека за свае ўчынкi. Письменнік паказвае сталенне асобы ў гады Вялікай Айчыннай вайны, усхваляе маладое пакаленне, якое ў небяспечных абставінах змагаецца супраць ворагаў.

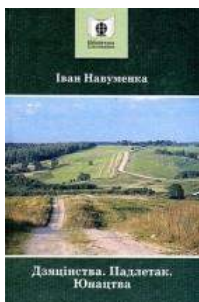

Навуменка, І.Я. Сасна пры дарозе : раман : [для ст.шк.узросту] / І.Я. Навуменка. - Мінск : Народная асвета, 1980. - 336 с. - (Школьная бібліятэка).

Навуменка, І.Я. Вецер у соснах: раман / І.Я. Навуменка. – Мінск : Юнацтва, 1993. - 317 с.

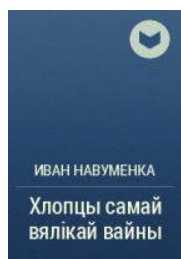
Навуменка, І.Я. Сорак трэці: Раман: Для ст. шк. узросту / Іван Навуменка. - Мн. : Юнацтва, 1996. - 364 с., [1] л. партр.. - (Школьная бібліятэка)

У трылогіі, куды ўваходзяць раманы “Сасна пры дарозе”, “Вецер у соснах” і “Сорак трэці” праўдзіва паказана барацьба партызан і падпольшчыкаў на палескай зямлі супраць фашысцкіх захопнікаў. Героі твора – хлопцы і дзяўчаты, на долю якіх выпалі цяжкія выпрабаванні. Застаўшыся пад акупацыяй, Міця Птах і яго сябры ствараюць падпольную групу без якога-небудзь кіраўніцтва зверху, адчуваючы сваю асабістую адказнасць за будучае, за лёс роднай зямлі.

Навуменка, І. Я. Дзяцінства, падлетак, юнацтва : апавесці: для сярэд. і ст. шк. узросту / І.Я.Навуменка ; маст. М. Рыжыкаў. - Мінск : Юнацтва, 1997. - 527с. : іл.

Трылогія народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі апавядае пра жыццё, сталенне, развіццё асобы звычайнага местачковага хлопца Васіля Войціка. Галоўны герой паказаны аўтарам ва ўмовах нялёгкага перадваеннага жыцця, потым у драматычных, нават трагічных абставінах вайны.

Апавяданне “Хлопцы самай вялікай вайны” напісана ў 1970 годзе, калі адбывалася пераацэнка ваенных падзей – больш асэнсаваная, сталая. У творы паказана вайна, якая адышла на захад. Падзеі адбываюцца як бы па-за вайною: паўсюль з эшалона, у якім вязуць былых партызанаў і вайскоўцаў, відаць яе сляды. Няма вайны, але яна наклала адбітак на псіхалогію людзей, падзяліла іх на тры часткі: з аднаго боку, удзельнікі баёў, воіны рэгулярнай арміі, з другога – партызаны, а таксама іх памочнікі – сувязныя, падпольшчыкі.

Трэцяя група – мірнае насельніцтва. Складаная сітуацыя ўзнікае ўжо ў дарозе і намячае канфлікт будучай драмы, калі недавер, падазронасць, даносы, арышты невінаватых людзей становяцца ледзь не нормай жыцця ў таталітарным сталінскім грамадстве.

Навуменка, І. Я. Смута белых начэй: раман / Іван Навуменка. - Мінск : Мастацкая літаратура, 1985. - 382, [2] с.

Раман расказвае аб падзеях ваеннага часу. У героях рамана мы пазнаем ужо шмат у чым вядомых нам па ранейшых творах празаіка тых маладых патрыётаў, рыцараў свайго часу, якім суджана гартавацца і сталець у суровых абставінах вайны.

ІВАН НОВІКАЎ

Іван Рыгоравіч Новікаў нарадзіўся 21 студзеня 1918 года ў вёсцы Незнань Клімавіцкага раёна ў сялянскай сям’і. Бацька, Рыгор Дзямідавіч, і маці, Ефрасіння Васільеўна, калгаснікі. Будучы пісьменнік скончыў 1-ю клімавіцкую сямігодку і ў 1933 годзе паступіў у Магілёўскі газетны тэхнікум. У 1935-38 гг. працаваў у Клімавіцкай раённай газеце «Камуна». У 1938 паступіў у Аршанскі настаўніцкі інстытут, у 1939 – у Ленінградскі інстытут журналістыкі. Вучоба перапынілася з пачаткам Вялікай Айчыннай вайны, калі ваенкамат накіраваў Івана Новікава ў артвучылішча.

З лютага 1942 года камандаваў узводам упраўлення «кацюш». Баявое хрышчэнне прыняў пад Купянскам. Ваяваў на Паўднёва-Заходнім, Паўднёвым, Сталінградскім, 4-м і 3-м Украінскіх франтах. З часцямі Чырвонай Арміі прайшоў Румынію, Югаславію, Венгрыю, Балгарыю. У шэраг населеных пунктаў Балгарыі Іван Новікаў, як начальнікам разведкі дывізіёна, увайшоў першым савецкім афіцэрам, за што і атрымаў званне ганаровага грамадзяніна горада Слівена. У 1944 годзе быў паранены ў баях за венгерскі горад Секешфехервар. Перамогу сустрэў у Аўстрыі.

У 1946 годзе дэмабілізаваўся, стаў супрацоўнікам рэдакцыі газеты «Советская Белоруссия», дзе ў 1951-57 гг. загадваў сельгасаддзелам. Як карэспандэнт газеты прымаў удзел у XI сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Свае ўражанні перадаў у дарожным нарысе «Дзесяць тыдняў у Злучаных Штатах Амерыкі». З 1957 карэспандэнт, з 1965 загадчык карпункта газеты «Праўда» па Беларусі. Завочна скончыў факультэт журналістыкі БДУ (1954). Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай вайны 1-й ступені, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны», медалямі, Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Дэбютаваў вершамі у раённай газеце у 1935 годзе. Прафесійную літаратурную працу пачаў з нарысаў. Першым значным творам была дакументальная аповесць «Сэрца інакш не можа» пра Веру Харужую. «Вырасла» яна з запісаў Харужай, якія трапілі ў рукі Івана Рыгоравіча.

Як дакладна прыкмеціў Уладзімір Гніламёдаў, «якасны паварот у творчай біяграфіі Івана Новікава звязаны з тэмай гераічнага подзвігу савецкага народа ў час Вялікай Айчыннай вайны». У 1959 годзе ён пачаў працу над кнігай «Руіны страляюць ва упор» - пра Мінскае падполле. Лічылася, што мінскае падполле было створана самімі акупантамі ў правакацыйных мэтах. Тым самым была заплямлена памяць тых, хто дзеля вызвалення роднай рэспублікі не шкадаваў свайго жыцця, хто заслужыў удзячную памяць нашчадкаў гераічнай барацьбой з фашысцкімі захопнікамі ў акупаваным горадзе. Для высвятлення гэтага пытання была створана спецыяльная камісія Цэнтральнага камітэта Кампартыі Беларусі. У склад яе ўвайшоў і Іван Новікаў. Далейшая распрацоўка гэтай тэмы знайшла працяг у дакументальных аповесцях «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску», «Да світаньня блізка», у гістарычных нарысах «Бясмерце Мінска» і «Мінск – горад-герой».

Іван Новікаў член Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1961 года, Саюза журналістаў Беларусі з 1958 г. Заслужаны дзеяч культуры Беларусі (1967). Лаўрэат прэміі імя Я.Коласа (1965, за дакументальную аповесць «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску»), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Лепяшынскага (1968, за дакументальную аповесць «Тварам да небяспекі»), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974, за сцэнарый шасцісерыйнага тэлефільма «Руіны страляюць...»), Літаратурнай прэміі імя Фадзеева (1980, за трылогію «Мінскі Фронт»).

Памёр Іван Рыгоравіч Новікаў 22 лютага 2001 года.

Творы Івана Новікава

Новиков, И. Минский фронт: документальные повести: [трилогия]: авториз. пер. с белорус. / Иван Новиков. – 4-е изд., доработ. – Минск : Мастацкая літаратура, 1977-1978. – 3 кн.

Трылогію “Мінскі фронт” склалі аповесці «Руіны страляюць ва ўпор», «Дарогі скрыжваліся ў Мінску», «Да світання блізка», якія распавядаюць пра гераічны падзвіг падпольшчыкаў Мінска ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Аўтар узнаўляе яркія карціны паўсядзённай самаадданай працы партыйнага падполля па арганізацыі народнага руху супраціў нямецка-фашысцкіх захопнікаў, паказвае баявую дзейнасць груп адважных савецкіх патрыётаў у акупаваным Мінску. У цэнтры падзей – інжынер Ісай Казінец, вайсковец Іван Кабушкін, студэнт Уладзімір Амелянюк і інш. Менавіта гэтыя людзі з першых дзён акупацыі Мінска пачалі ствараць падпольныя групы. Неўзабаве падпольшчыкам атрымалася ўсталяваць сувязь з партызанамі і яны пачалі планаваць сумесныя аперацыі. Дакументальны твор дапамог вярнуць з небыцця імёны герояў падполля, пяці з якіх пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза, рэабілітаваны многія савецкія патрыёты.

Новиков, И. Г. Бессмертие Минска [Текст] / Иван Новиков. - Минск : Беларусь, 1977. - 302 с., 24 л. ил.

Гэтая кніга – хвалюючы аповяд пра гераічнае Мінскае падполле, пра несмяротных падзвігах савецкіх патрыётаў у акупіраванай фашысцкімі захопнікамі, але не заваяванай беларускай сталіцы. За гэтыя падзвігі Мінск ўдастоены высокага звання “Горад-герой”.

Новиков, И. Г. Очищение: роман / И. Г. Новиков; авториз. пер. с белорус. — М. : Сов. писатель, 1989. — 380 с.

У першым мастацкім творы пісьменніка падзеі падаюцца ў некалькіх планах: раскрываецца працэс пошукаў герояў гарадскога падполля і дзейнасць самога падполля, паказваецца ваеннае мінулае журналіста Караневіча і яго жонкі Ніны, работа карэспандэнта Караневіча ў пасляваенны час. Пісьменнік даследуе, як ствараецца «кульцік» мясцовага дзеяча, які падмінае пад сябе ўсё, што стаіць на шляху стварэння гэтага «кульціка», ганьбіць імёны герояў, фальсіфікуе іх дзейнасць.

Галоўная гераіня – адважная партызанская разведчыца, якую ўжо пасля вайны па збегу абставін абвінавацілі ў супрацоўніцтве з немцамі – павінна вяртаць сваё добрае ім. У рамане вядзецца расповед пра ачышчэнне душы гераіні. Нялёгкае, балючае, але – такое неабходнае, каб чалавек спакойна мог жыць далей, не адчуваючы ніякай віны. Не толькі перад іншымі людзьмі, але і перад Радзімай.

Новікаў, І. Р. Параненая памяць : аповесць, апавяданні : / Іван Новікаў ; [маст. В. Ф. Александровіч]. —Мінск : Юнацтва, 1990. — 283 с.

Зборнік адрасаваны чытачам старэйшага школьнага ўзросту. У творах апісваюцца падзеі Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі.

АЛЕСЬ САВІЦКІ

Алесь Савіцкі нарадзіўся 8 студзеня 1924 года ў старажытным Полацку, дзе паспеў скончыць 8 класаў сярэдняй школы. Вайна заспела яго, нядаўняга васьмікласніка ў Гродне, куды сям'я пераехала ў канцы 1939 года, дзе ягоны бацька, кадравы ваенны, служыў у штабе 3-й Арміі. Затым вртанне ў родны Полацк.

З 6 лістапада 1942 года – партызан атрада «Смерць фашызму», з 1943 – камандзір падрыўной групы атрада «Бальшавік» брыгады імя Варашылава на Віцебшчыне. Калі Віцебшчыну вызвалілі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, пайшоў у дзеючую армію. Удзельнічаў у вызваленні Літвы, Польшчы, у баях за ўзяцце Берліна. Быў тройчы паранены.

Пасля дэмабілізацыі (1945) працаваў у рэдакцыі полацкай абласной газеты «Бальшавіцкі сцяг» (пазней «Сцяг камунізму») спачатку літсупрацоўнікам, потым загадчыкам аддзела. Узначалваў літаратурнае аб'яднанне пры газеце.

У 1953-м паступіў у Літаратурны інстытут імя А. М. Горкага ў Маскве, скончыўшы які, прадоўжыў вучобу ў аспірантуры і ўжо сур'ёзна заняўся літаратурнай працай. Пасля заканчэння аспірантуры вярнуўся ў Беларусь, загадваў рэдакцыяй у выдавецтве «Ураджай». З 1962 па 1969 год быў вучоным сакратаром Літаратурнага музея Якуба Коласа. Потым працаваў у апарате ЦК КПБ, дзе па 1973 год загадваў сектарам мастацкай літаратуры, пасля чаго перайшоў на творчую працу.

Пачаў пісаць вершы яшчэ ў партызанскім атрадзе ў 1943 годзе. Тады ж надрукаваў першую карэспандэнцыю ў падпольнай газеце Ветрынскага РК КПБ. Першае апавяданне «Рыбачкае шчасце» апублікаваў у 1948 у полацкай абласной газеце «Бальшавіцкі сцяг». Многія апавяданні, нарысы Алеся Савіцкага друкаваліся ў часопісах «Беларусь», «Малодосць», рэспубліканскіх газетах.

Аўтар кніг апавяданняў, аповесцей «Кедры глядзяць на мора» (1960), «Пасля паводкі» (1962), «Белы гарлачык» (1965), «Самы высокі паверх» (1969), дакументальнай аповесці «След пракладае першы» (1971), «Белая знічка» (1984), раманаў «Жанчына» (1963), «Палын - зелле горкае» (1967), «Верай і праўдай» (1976), «Толькі аднойчы» (1979), «Зямля не раскажа» (1980), «Літасці не чакай» (1982), «Памерці заўсёды паспееш» (1983), «Верасы» (1987), «Обаль» (1989), кнігі нарысаў «На посту у тишыны» (1987), зборніка апавяданняў для дзяцей «Шкляная нітка» (1970). У 1982 выйшлі выбраныя творы ў 2 тамах.

І ўсё ж найбольш важнае слова А. Савіцкі сказаў, асэнсоўваючы падзеі Вялікай Айчыннай вайны. У сваіх творах закранаў таксама тэмы жыцця моладзі ў пасляваенны час, будаўнікоў, праблемы пасляваеннай вёскі. Ракрывае побыт і працу рабочых калектываў. У аснову шэрагу раманаў пакладзены аўтабіяграфічны матэрыял («Верай і праўдай», «Зямля не раскажа», «Літасці не чакай», «Памерці заўсёды паспееш»).

Узнагароджаны ордэнамі Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны» (1984), Айчыннай вайны I ступені, Францішка Скарыны (2010), Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, Ганаровай Граматай Вярхоўнага Савета УССР, мэдалямі.

Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1970) за аповесць «Самы высокі паверх»; прэміі Саюзу пісменнікаў СССР і УЦСПС (1972) за найлепшы твор мастацкай прозы аб савецкім працоўным класе – дакументальную аповесць «След пракладае першы»; Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь 2002 году за твор літаратуры і мастацтва для дзяцей і юнакоў (за трылёгію «Дзівосы Лысай гары», Мн., 1999).

Памёр 5 кастрычніка 2015 года.

Творы Алесь Савіцкага

Значны ўклад у адлюстраванне ваеннай тэмы Алесь Савіцкі ўнёс трылогіяй, што складаецца з раманаў «Верай і праўдай» (1976), «Літасці не чакай» (1982), «Памерці заўсёды паспееш» (1983).

Савіцкі, А. Верай і праўдай [Тэкст] : роман / А. Савіцкі. - Мінск : Мастацкая літаратура, 1976. - 416 с. : іл.

Савіцкі, А. Літасці не чакай [Тэкст] : роман / А. Савіцкі. - Мінск : Мастацкая літаратура, 1982. - 398 с. : іл.

Савіцкі, А. Памерці заўсёды паспееш [Тэкст] : роман / А. Савіцкі. - Мінск : Мастацкая літаратура, 1983. - 343 с.

Людзі розных пакаленняў па-рознаму глядзяць на свет. Яны мараць пра будучыню, вызначаюць жыццевыя шляхі. Ды нечаканая вайна ўсе перайначыла на свой лад. Адно ўсенароднае гора агуртавала людзей. Аб мужнасці воінаў Савецкай Арміі і беларускіх партызан у гады Вялікай Айчыннай вайны, аб мужнасці тых, хто аддаў жыцці за шчасце і свабоду Радзімы, пра тых, хто змагаўся і перамог. У цэнтры гэтага маштабнага мастацкага палатна – сям'я рабочага-палачаніна Елісея Крупні, якая прайшла праз ваенныя выпрабаванні.

Савіцкі, А. Зямля не раскажа [Тэкст] : роман / А. Савіцкі. - Мінск : Мастацкая літаратура, 1980. - 432 с.

Пра мужнасць савецкіх людзей ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У цэнтры – лёс простае беларускай жанчыны-маці, якая бясстрашна змагалася за шчасце сваіх дзяцей, за свабоду і незалежнасць роднай зямлі.

Савіцкі, А. Белая знічка [Тэкст] : апавесць / А. Савіцкі. - Мінск : Юнацтва, 1984. - 253 с.

Аповесць прысвечана барацьбе народных месціўцаў за вызваленне роднай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У той цяжкі і поўны велічы чалавечага духу час роўныя былі ў савецкіх патрыётаў і гераізм, і мужнасць, і мужнасць, і высакародства, і, калі даводзілася, маладыя народныя месціўцы, гэтак жа, як і іх бацькі, бясстрашна паміралі ў імя светлага заўтра сваёй Радзімы.

Савіцкі, А. Верасы [Тэкст] : роман / А. Савіцкі. - Мінск : Мастацкая літаратура, 1987. - 365 с.

Раман расказвае пра першыя дні Вялікай Айчыннай вайны, раскрывае велічы духу савецкіх людзей. У цэнтры – лёс маладой дзяўчыны, студэнткі чацвёртага курса Маскоўскага медыцынскага інстытута Насты, якая выратавала групу цяжка параненых байцоў. Яна мужна прайшла нялёгкую салдацкую дарогу і аддала сваё жыццё за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы.

Савіцкі, А. Обаль [Тэкст] : роман: для ст. шк. узросту / А. Савіцкі; маст. М. С. Будавей. - Мінск : Юнацтва, 1989. - 424 с. : каляр. іл.

У гады Вялікай Айчыннай вайны ў Обалі, невялікай чыгуначнай станцыі на поўначы Беларусі, дзейнічала падпольная камсамольска-маладзёжная арганізацыя «Юныя месціўцы». Апавядаючы пра самаахвярную барацьбу юнакоў і дзяўчат супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, пісьменнік па-мастацку даследуе характары герояў рамана, праўдзіва паказвае абстаноўку, цяжасці таго часу. Раман напоўнены бязлітаснай праўдай вайны. Ён дакументальны ў сваёй аснове. Героі – рэальныя людзі, падпольшчыкі Зіна Партнова, Фруза Зянькова, Мікола Зянькоў, Аркадзь Барбашаў і іншыя.

ІВАН ШАМЯКІН

Іван Пятровіч Шамякін нарадзіўся 30 студзеня 1921 года ў беднай сялянскай сям’і. Яго родная вёска Карма Добрушкага раёна Гомельскай вобласці размяшчалася на мяжы трох дзяржаў: Беларусі, Украіны і Расіі. Прыгажосць роднага краю і веданне трох моў, якія хлопчык чуў з самага дзяцінства, спрыялі развіццю літаратурнага таленту будучага пісьменніка. Першыя вершаваныя радкі Іван пачаў пісаць падчас вучобы ў Гомельскім тэхнікуме будаўнічых матэрыялаў. Таксама ў гэты перыяд ён прымаў удзел у пасяджэннях літаратурнай суполкі ў гарадской газеце. У 1940 годзе, пасля заканчэння вучобы, уладкаваўся працаваць на цагляны завод тэхнікам-тэхнолагам, затым быў прызваны ў войска, адкуль накіраваны на службу ў Мурманск. Там вайна і застала маладога чалавека.

У ваенныя гады Іван Шамякін быў камандзірам гарматнага разліку, прымаў удзел у баях пад Мурманскам. Сярод салдат малады беларус адрозніваўся вяслым норавам; ён быў цікавым апавядальнікам, якога з задавальненнем слухалі байцы. Шамякін займаўся выпускам сценгазеты, баявых лісткоў. У 1941 годзе напісаў і апублікаваў у франтавой газеце «Часавы поўначы» сваё першае апавяданне «У снежнай пустыні», прысвечанае баям з нямецка-фашысцкімі захопнікамі на Поўначы. Далей на франтавым шляху была Польшча, затым Нямеччына. Вялікую Перамогу Іван Шамякін сустрэў на Одэры.

Пасля вайны Іван вярнуўся ў родны край і ўладкаваўся выкладчыкам мовы і літаратуры ў сярэдняю школу. Па вечарах праводзіў у калгасе семінары агітатараў, а па начах пісаў аповесці і апавяданні аб мінулай вайне. У 1946 годзе на старонках часопіса «Полымя» святло ўбачыла аповесць «Помста», якая расказвае пра гуманізм рускіх салдат.

Біяграфія пісьменніка Івана Шамякіна цесна звязана з яго літаратурнай дзейнасцю. Высока быў ацэнены чытачамі першы раман - «Глыбокая плынь» аб партызанскай барацьбе ў ваенныя гады. Гэты раман ў 1951 годзе быў удастоены Дзяржаўнай прэміі СССР. Далей былі апублікаваныя «Крыніца» і «У добры час», якія апавядаюць пра калгасным жыцці ў цяжкі перыяд аднаўлення разбуранай бязлітаснай вайной народнай гаспадаркі.

У кожным творы Шамякіна, нават калі апавяданне ідзе пра сучаснае жыццё, прысутнічаюць падзеі мінулай вайны, пра якую аўтар не можа маўчаць. Так, цалкам прысвечаны вайне цыкл кніг, шмат у чым аўтабіяграфічны і аб’яднаны назвай «Трывожнае шчасце». У яго ўвайшлі пяць аповесцяў: «Мост», «Агонь і снег», «Непаўторная вясна», «У пошуках сустрэчы», «Начныя зарніцы». У 1975 году адбылася публікацыя аповесці «Шлюбная ноч», у 1976 - «Гандлярка і паэт», у канцы 70-х чытач пазнаёміўся з раманам «Атланты і карыятыды». Тэме вайсковага абавязку, барацьбе беларускіх партызан, гераізму ў ваенныя гады прысвечаны раманы «Вазьму твой боль», «Снежныя зімы», «Сэрца на далоні».

За больш чым 60-гадовы творчы шлях з-пад пера пісьменніка выйшла каля 130 кніг агульным накладам больш за 25 млн экзэмпляраў. Літаратурная творчасць пісьменніка актыўна спалучалася з яго грамадска-палітычнай дзейнасцю. Ён з’яўляўся сакратаром партыйнай арганізацыі Беларускага Саюза пісьменнікаў, галоўным рэдактарам Беларускай савецкай энцыклапедыі, акадэмікам Міжнароднай славянскай акадэміі навук, адукацыі, мастацтва і культуры, а таксама Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. З’яўляўся дэпутатам некалькіх скліканняў Вярхоўнага Савета СССР і БССР.

Памёр Іван Пятровіч Шамякін 14 кастрычніка 2004 года.

Творы Івана Шамякіна

Шамякін, І. П. Вазьму твой боль: раман / Іван Шамякін. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1982. – 342 с.

У аснове рамана «Вазьму твой боль» (1979) ляжыць надзвычай складанае пытанне: ці ёсць апраўданне злу? Былы паліцай Шышковіч па мянушцы Шышка вяртаецца ў сваю вёску, дзе ў час вайны пакінуў крывавыя сляды. Мінула трыццаць пяць гадоў, але не можа забыць Іван Батрак, калгасны механізатар, як Шышка распраўляўся з іхняй партызанскай сям'ёй.

Шамякін, І. П. Гандлярка і паэт; Шлюбная ноч: аповесці / Іван Шамякін. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1976. – 338 с.

Аповесць «Гандлярка і паэт» напісана на ваенным матэрыяле, але праблемы, узнятыя ў творы, не страцілі актуальнасці і сёння. Ваенная тэма набыла яшчэ большы драматызм у сувязі з тым, што ў цэнтр твора аўтар паставіў праблему «жанчына і вайна». Тут ярка паказана, што здольнасць чалавека да подзвігу не залежыць ад выхавання або ўмоў жыцця. Вырашальнае значэнне маюць не знешнія фактары, а цэласць натуры і цвёрдасць характару.

У аповесці «Шлюбная ноч» рука майстра спалучыла дзве несупастаўляльныя, здавалася б, тэмы - вайна і каханне.

Шамякін, І. П. Глыбокая плынь: раман / Іван Шамякін; прадмова А. Марціновіча. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1996. – 286 с.

Раман «Глыбокая плынь» (1948) меў тыповыя адзнакі свайго часу: партызанская тэматыка, шырокі часавы ахоп падзей (з пачатку вайны да вызвалення Беларусі), шмат герояў, зварот да гераічнага боку вайны, паказ подзвігу.

Шамякін, І. П. Зеніт: раман / Іван Шамякін. – Мінск: Юнацтва, 1987. – 511 с.

Сюжэт рамана народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна ахоплівае падзеі апошняга года вайны – ад пераможнага наступлення нашых войск на Карэльскім фронце летам 1944 года да Дня Перамогі. У цэнтры твора – маладыя салдаты зенітнага дывізіёна, іх клопаты, радасці, спадзяванні. Многія старонкі рамана расказваюць пра каханне, верную дружбу.

Шамякін, І. П. Сэрца на далоні: раман / Іван Шамякін. – Мінск: : Выд. рэсп. унітар. прадпрыемства "Маст. літ.", 2001. - 412, [2] с., 1 л. партр.. - (Беларуская проза XX стагоддзя).

Раман «Сэрца на далоні» прысвечаны жыццю і барацьбе беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і паваенны час. У цэнтры рамана дзве сям'і: хірурга Яраша і журналіста Шыковіча. З вялікай любоўю, пранікнёна аўтар малюе іх патрыятызм, святасць дружбы і духоўны свет.

Шамякін, І. П. Трывожнае ішчасце: пенталогія / Іван Шамякін; мастак А. В. Александровіч. – Мінск: Аракул, 1995. – 608 с. – (Школьная бібліятэка).

Лёс яе герояў асацыіруецца з лёсам усяго пакалення, што прайшло праз цяжкія выпрабаванні вайны, змагаючыся на франтах, у партызанскіх атрадах, у цяжкіх пасляваенных умовах удзельнічала ў аднаўленні народнай гаспадаркі.

ЗМЕСТ

Адамовіч Алесь	2
Быкаў Васіль	4
Куляшоў Аркадзь	6
Льнькоў Міхась	8
Навуменка Іван	10
Новікаў Іван	12
Савіцкі Алесь	14
Шамякін Іван	16

Беларускія пісьменнікі-франтавікі:
рэкамендацыйны паказальнік літаратуры

Складальнік: Т.М.Вайцешык
Рэдактар: С.У.Кропатава

Тыраж 35 экз.

Раздрукавана: Адзел бібліятэчнага маркетынга і рэкламы ЦРБ імя Яна Чачота
ДУК “Баранавіцкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма”
225 331 вул.Паркавая, 14 в.Новая Мыш
rcbsbar@mail.ru